Марченко М.А
студентка ННІ педагогіки,
Сорочинська О.А.
кандидат педагогічних наук,
старший викладач кафедри дошкільної освіти
та педагогічних інновацій
Танська В.В.
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри дошкільної освіти та педагогічних інновацій
Житомирський державний університет імені Івана Франка
м. Житомир, Житомирська область, Україна

Формування основ екологічних знань дітей старшого дошкільного віку дослідницьким методом

Для дошкільника навколишній світ сповнений загадок та незвіданих відкриттів. Ефективним засобом отримання та закріплення знань про світ природи є дослідницька діяльність. Адже згідно вікових особливостей, діти є дослідниками, які активно шукають відповіді на свої питання стосовно природи. Зрозуміти та збагнути безліч явищ природи діти намагаються шляхом спостереження та експериментування. Саме допитливість дітей, яка є природною для них, обумовлює доцільність застосування дослідницького методу у контексті екологічної освіти дошкільників. Згідно Базового компонента дошкільної освіти, діти можуть розуміти причини простих явищ і здатні до елементарних логічних міркувань та практичної діяльності, до спостережень та експериментів. Пошуково-дослідницька діяльність щонайкраще підводить дитину до вирішення проблеми, а винагородою за активність та допитливість дошкільників є їх самостійні «відкриття» у світі природи [1, с. 15]. Адже під час досліду дитина вирішує завдання за допомогою наявних у неї знань, умінь і навичок, виконуючи різні дії перетворюючого

характеру, до яких належить експериментування. У результаті дослідницьких дій дошкільника, об'єкт дослідження дитини постає перед нею в різних зв’язках, співвідношеннях зі спорідненими об’єктами, речами, явищами. У результаті дослідницької діяльності у дітей формуються елементарні навички пошукової роботи, посилюється інтерес до явищ живої і неживої природи, активізується самостійна розумова діяльність.

Актуальність дослідження. Проблему використання дослідницького методу у пізнанні явищ природи розкривали такі вчені, як: Н. Виноградова, Н. Лисенко, Н. Яришева та інші вчені. Методичні аспекти дослідницької діяльності дітей висвітлюють у своїх роботах такі вчені, як: Л. Лохвицька, Н. Подьяков та ін.

Метою статті є дослідження формування основ екологічних знань дошкільників дослідницьким методом.

У наукових дослідженнях, дослідницький метод визначається як спосіб матеріального впливу людини на об’єкт із метою вивчення цього об’єкта, пізнання його властивостей. Неабияку роль дослідницького методу у пізнанні природи відводили дослідження Є. Водовозової, Є. Тихєєвої. Думки науковців були ідентичними: вони вважали, що в процесі проведення дослідництва у дітей дошкільного віку формуються навички спостерігати, діяти, мислити, робити самостійні висновки [2, с. 55].

Першочергового значення праці в природі і пошуково-дослідницькій діяльності у вихованні підростаючого покоління надавав вітчизняний педагог, К. Ушинський. Дуже важливими є його методичні рекомендації стосовно особливостей організації діяльності за допомогою дослідницького методу екологічної освіти дошкільників. Учений наголошував на тому, що дослідницька діяльність дітей повинна бути різноманітною, посильною і такою, що активізувала б діяльність і самостійність думки дитини [4, с. 39]. На думку В. Сухомлинського, дослідницький метод, як форма ознайомлення дітей із природою забезпечує досить високий рівень ефективності та активності під час здійснення самостійної дільності дітей. Така діяльність дає змогу сформувати

не лише уявлення про явища природи у дітей, її об'єкти, але й встановити їх причини і взаємозв'язки [3, с. 40].

Отже, дослідницький метод використовується при ознайомленні з природою дітей, починаючи із старшої групи ЗДО. Використання її складових − пошукових дій, можна починати із дітьми молодшої групи. Наукові дослідження у контексті дослідницької діяльності дошкільників підтверджують, що активність дитини доцільніше розвивати у пізнавальній діяльності. Її основними видами є пошукова робота, спостереження, екологічне моделювання.

Запропонована нами методика «Маленький дослідник», передбачала вибір картинок із зображенням куточка експериментування з різними матеріалами і предметами інших схематичних зображень різних ділянок розвиваючого середовища (читання книг, куточок діяльності, ігровий). Вихователь пропонує дітям вибір: один із чотирьох видів діяльності: «До тебе завітав маленький дослідник. Що, на твою думку, йому потрібно зробити»? Відповіді фіксують у протоколі відповідно до цифр 1, 2, 3, 4. За перший вибір зараховується 4 бали, за другий − 3 бали, за третій − 2 бали, за четвертий − 1 бал.

Окремим елементом дослідження було виявлення виду діяльності, якій віддається перевага дітьми. Так, найбільшу перевагу діти обох груп надають ігровому куточку (КГ − 40%, ЕГ – 30%) і найменшу уваги приділяють осередку читання книг ((КГ − 15%, ЕГ – 10%) *(рис. 1).*

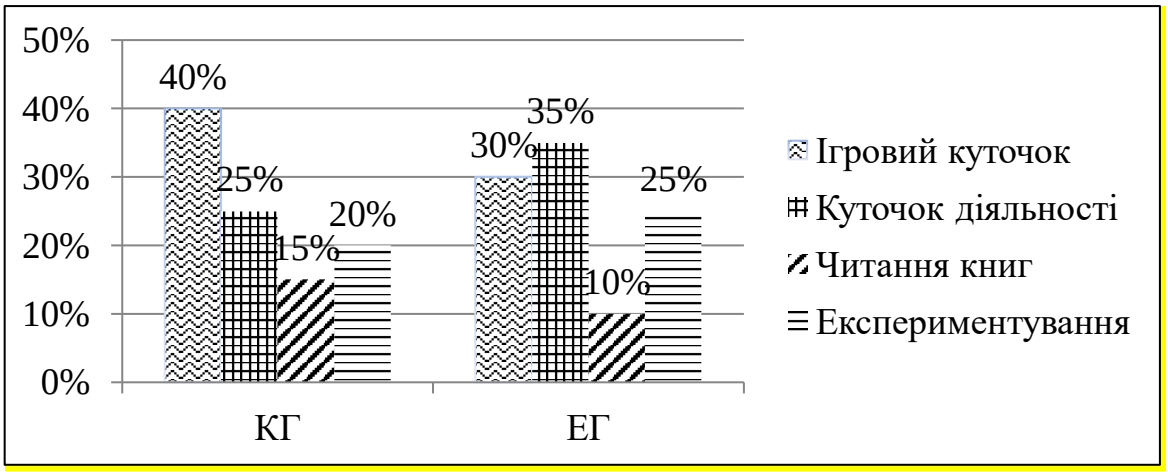

Рис. 1. Рівні вияву інтересу дошкільників до різних видів діяльності

Також слід сказати те, що внаслідок проведеного спостереження за дітьми старшого дошкільного віку у процесі дослідів на занятті, прогулянці, під час ігрової діяльності дітей, ми з'ясували, що вихователь при підготовці до дослідної діяльності відводить важливе місце природному розвивальному середовищі. Однак, відповіді дошкільників засвідчили трохи інше: за результатами констатуючого експерименту щодо рівня експериментальної діяльності, ми виявили, що діти не виявляють цікавість до експериментування, віддаючи перевагу іншим видам діяльності; діти виявляли низьку цікавість до пошукової діяльності, відсутній ряд навичок і необхідних компонентів для експериментування (уміння ставити мету, вибирати необхідний матеріал, планувати свої дії з матеріалом із спрямованістю на результат); пізнавальний інтерес виражений недостатньо; діти мало знають про властивості і якості матеріалів неживої природи. Ці діагности свідчать про необхідність цілеспрямованої систематичної роботи з розвитку допитливості і пізнавального інтересу у дітей дошкільного віку.

Отже, на основі опитування дітей, у обох групах дітей (експериментальній та контрольній), нами було визначено рівні, критерії сформованості навичок дослідницької діяльності дошкільників *(рис. 2).*

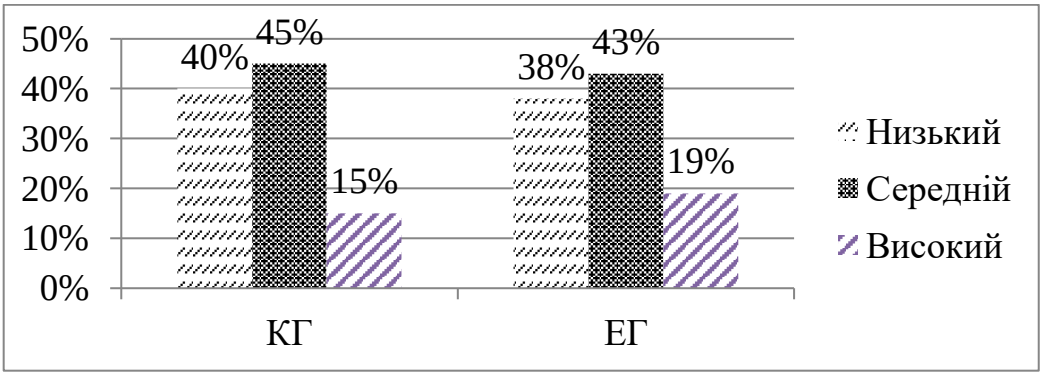

Рис. 2. Рівні сформованості екологічних знань дослідницьким методом КГ та ЕГ на констатувальному етапі експерименту

Саме тому, виходячи із отриманих результатів у обох групах, де показники дослідницької діяльності є здебільшого середніми та низькими, а показники високого рівня зустрічалися найрідше, ми розробили заняття з використанням експериментальної діяльності із неживою природою.

На підсумковому етапі робота показала, що при використанні цілеспрямованого систематичного застосування експериментів у процесі навчання дозволяє дитині проектувати у своїй свідомості власні уявлення про світ природи, засновані на власних спостереженнях, відповідях, встановленні взаємнозалежностей, закономірностей та ін. Саме про це свідчать показники дошкільників ЕГ та КГ *(рис. 3)*.

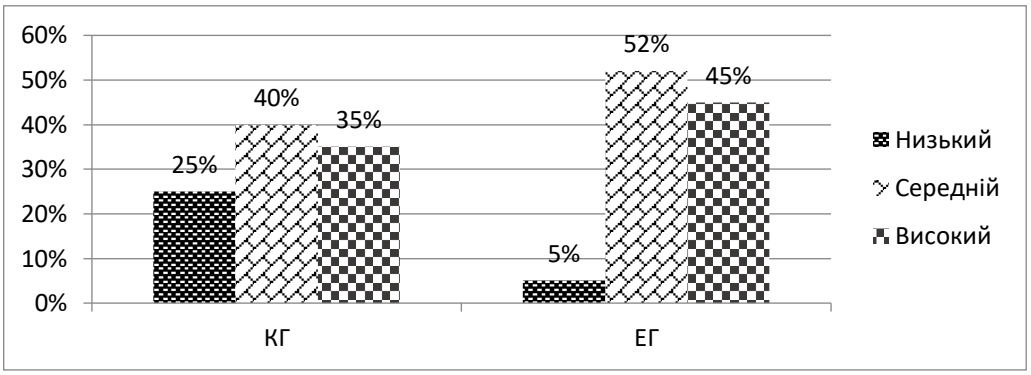

Рис. 3. Рівні сформованості екологічних знань дослідницьким методом КГ та ЕГ на формувальному етапі експерименту

Результати проведеної роботи показали, що застосування експериментування вплинуло на підвищення рівня розвитку допитливості; дослідницькі уміння і навички дітей (бачити і визначати проблему, приймати і ставити мету, вирішувати проблеми, аналізувати об’єкт або явище, виділяти істотні ознаки і зв’язки, зіставляти різні факти, висувати різні гіпотези, відбирати засоби і матеріали для самостійної діяльності, здійснювати експеримент, робити певні висновки.

Література:

1. Базовий компонент дошкільної освіти в Україні. − К., Освіта, 2017. – 90 с.
2. Кулачківська С.Є., Ладивір С.О. Я – дошкільник: вікові та індивідуальні аспекти розвитку. / С.Є. Кулачківська, С.О. Ладивір. – Київ: Нора-прінт, 2015. – 179 с.
3. Сухомлинський В.О. Серце віддаю дітям / В.О. Сухомлинський // Вибр. твори: у 5-ти т.− Т.3 - К., 2007. – 312 с.
4. Ушинський К.Д. Педагогічні твори: у 6 т. Т. 1. / К.Д. Ушинський − М.: Педагогіка, 2006. – 310 с.